

Els antecedents del conflicte a Berga

Dels darrers anys del segle XVII a la submissió austriacista de 1705 (*)

Una societat en crisi

Les seqüeles d'un bandolerisme ja tardà, l'edificació d'una nova església parroquial amb bona part de finançament municipal entre 1671 i 1686, la perllongació d'un costós plet entre el comú de la vila i la família Agulló-Pinós de Gironella iniciat el 1618, les diferències entre el mateix Consell municipal i el bisbe de Solsona per una qüestió protocolària i les constants guerres amb França, són les causes que l'advocat i historiador Jacint Vilardaga evoca per justificar la penosa situació en què es trobaven els habitants de la vila de Berga en els darrers anys del segle XVII. Certament, la major part d'aquestes causes no tingueren pas unes conseqüències immediates, sinó uns efectes que s'acumulaven i s'allargaven en discórrer la centúria. L'augment constant de despeses a càrrec del comú, acompanyat d'una lleugera minva d'efectius humans que es cobraven les tensions i els enfrontaments armats, podrien ser les més significatives. Com indica el mateix Vilardaga, les pensions dels censals contrets per la universitat—on es sumaven altres deutes, especialment derivats de la compra de gra—havien fet totalment insuficient el pressupost municipal. Talment que, l'any 1693, el Consell de la vila es va veure obligat a fer cessió dels seus béns a favor dels censalistes i creditors, a mode de suspensió de pagaments. Solament les monges de Santa Maria de Pedralbes, d'acord amb els seus oportuns

interessos, van rebutjar la cessió en substitució d'unes dilatades pròrrogues temporals a la vila per tal que aquesta pogués redimir l'endeutament (1).

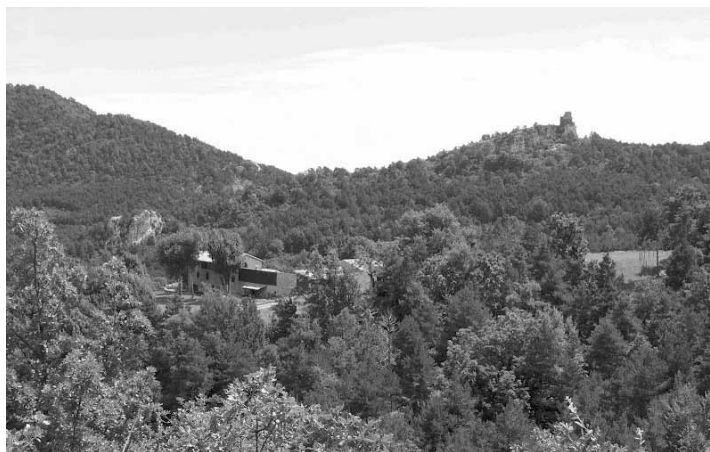
A partir d'aquest conjunt de dades proporcionades per Vilardaga podríem ja perfilar quina era la situació de la vila de Berga en els darrers anys del segle i, especialment, de la conjuntura econòmica de la universitat. Joaquim Albareda, en intentar il·lustrar les dècades que precediren la guerra de Successió a Berga mateix, té en compte tots aquests factors i elements i, a més, n'inclou altres. Tanmateix, a diferència de l'historiador romàntic berguedà, Albareda posa una major èmfasi en els efectes derivats dels conflictes bèl·lics. *"La proximitat de la frontera i la presència del castell—diu—, en el context de les guerres amb França, havien estat causa permanent de mortificació dels seus habitants per la presència de soldats i miquelets i pels allotjaments i contribucions"*. De fet, el 1679 varen començar a fer-se

palesos els problemes per la vinguda de miquelets. El Consell es lamentava de la conflictiva relació d'una dotzena d'ells amb la vila, puix es valien de la seva condició d'homes armats, i menyspreaven, fins i tot, l'administració de justícia de l'època. El mateix any els membres del Consell ja es van haver d'encarar amb el veguer i el batlle, als quals se'ls acusava de portar a terme una actuació passiva i de posicionar-se al costat d'alguns miquelets armats francesos, que s'havien concentrat prop de la vila. Quan les autoritats municipals i el sometent berguedà varen requerir una intervenció als funcionaris reials per capturar els miquelets, aquests darrers

feren llargues i el veguer encara *"los carregà de fàstichs"* (2).

En bona part, aquest descontentament ajuda a explicar l'assassinat a ple dia pels habitants de la vila del capità Roca dels miquelets espanyols, que havia obtingut feia poc la vegueria de Berga, i també el del comissari que li donà aquest càrrec. Lògicament, l'episodi—esdevingut el 1681—causà una gran commoció a la vila i als seus voltants, però el que es feia més evident era l'hostilitat, cada vegada més gran, dels berguedans davant dels homes armats i de la *"gent de guerra"* que hi era enviada. Després d'aquest parell d'assassinats en seguiren més, entre els quals s'hi pot comptar el d'un altre veguer, per la qual cosa els berguedans eren tinguts per *"extremadament remaleïts"* des de la fortalesa francesa de Montlluís. A més, aquesta important presència de tropes—a parer d'Albareda—fou segurament el fet que impedí que entre 1687 i 1691 la revolta dels Barretines no tingués ressò a la vegueria de Berga (3).

La Vall de Vilosiu fou, durant molts anys, font de conflicte entre Berga i els Agulló-Pinós, senyors de Gironella. (ARXIU ARB)

Costosos i llargs plets

Com ja hem comentat abans, a banda de la qüestió militar, altres problemes sacsejaven i pertorbaven la vida dels berguedans i, sobretot, del seu Consell municipal. Un dels més rellevants fou el plet que el comú sostenia amb els Agulló-Pinós, senyors de Gironella, per diferències entre els límits dels emprius de la vila i els del senyoriu. Concretament, als llocs de Merola, la Garriga, Vilo-

siu, Fumanya, Confós i l'Estany sobre els quals ambdues parts volien exercir els seus drets. El plet ja s'havia iniciat el 1618 i provocà un gran nombre de tensions i enfrontaments armats. Els habitants de la vila de Berga, per exemple, tenien greus dificultats per moure's pels entorns de Gironella i hi havien de passar agrupats en partides armades per evitar represàlies. És conegut, en aquest sentit, el cas del manyà Josep Vadrina de Berga, que juntament amb quatre mossos seus, fou detingut el maig de 1677 pel batlle de Gironella Josep Santsalvador després d'haver tallat més d'un centenar d'arbres per poder fer carboneres. Poc després de la detenció foren conduïts i tancats a la presó del castell gironellenc.

De fet, fins el 1687 no s'establí una concòrdia per tal de tancar el litigi entre ambdues parts. La vila de Berga comissionà el Dr. Maurici Rou i Gallart per negociar a Barcelona les diferents clàusules amb els senyors de Gironella, davant del notari Ramon Vilana i Perles. Segons els pactes, els Agulló-Pinós es feien amb el domini directe de bona part dels indrets esmentats, si bé reconeixien el dret dels berguedans de treure llenya, fer carboneres i portar bestiar a pasturar en els espais convenientment ressenyats al document i marcats amb fites sobre el terreny. Val a dir, que

el comú de la vila de Berga, en contrapartida, va haver de pagar una quantitat global de tretze mil lliures de moneda barcelonesa.

Tanmateix, l'any posterior a la concòrdia, es produïren nous acaraments, "amb tots els trets d'una revolta antisenyorial", matisa Joaquim Albareda. L'incident fou motivat per la crema que Josep d'Agulló i una quadrilla de setze homes de Gironella feren de les carboneres que alguns berguedans tenien als boscos dels Agulló-Pinós, concretament als llocs de Blancafort i l'Estany Clar. En aquest cas els senyors de Gironella havien depassat el marc legal establert pels pactes de 1687, ja que els habitants de la vila de Berga tenien en aquests espais les facultats de pasturar, fer-hi llenya i també carbó. "Y así sentidos los de Berga de verse despojar de sus derechos y posesiones, con el ardor de la injuria recibida, salieron animosos con asistencia del veguer a son de campana en busca de los incendiarios para prenderlos. Y no hallándolos por haver hecho fuego a los montes, demolieron las horcas [símbol del poder senyorial] que havia levantado dicha Señora [Maria d'Agulló]".

Els berguedans també crema- ren la casa de la Freixa i tallaren al seu voltant un nombre considerable d'arbres. L'acció s'argumentà amb la premissa que el comú no podia admetre que els barons

Agulló-Pinós deixessin edificar cases en aquells paratges, perquè "cuyos habitantes, para tener campiña por su cultura, talarían los bosques y los prados de tal suerte que los de Berga tendrían en aquellos parages vano el nombre de aquella facultad [de tallar llenya i fer carbó] sin ejercicio" (4).

El malestar i les despeses del comú de Berga en el llarg plet amb els Agulló-Pinós es van veure agreujats per un altre litigi de semblants característiques amb la família pagesa més acomodada de la parròquia veïna de Santa Maria de la Baells: els Canal de la Sala. Malgrat el notable gruix documental que actualment encara resta derivat d'aquesta qüestió, no ha suscitat l'atenció de cap estudiós, però indubtablement mereix ser comentada. El plet entre la universitat de Berga i Mateu Canal, hereu del mas la Sala, "poch temerós a Déu Nostre Señor y als respectes y atencions se deu a la justícia temporal" s'inicià el febrer de 1679. Aquest venia motivat per les accions que Canal i els seus nombrosos fills portaven

a terme contra els habitants de la vila de Berga, que realitzaven aprofitaments forestals al terme del castell de Puigherbessos. La universitat de Berga no dubtava que "les partides dites del castell de Puigherbessos y axí bé ser dita vila señora y pocsora de temps immemorial, que no [h]y ha memòria de hòmens diguen al contrari gènere de contradicció, tant en lo herbar, aglanar, allenyar, rebre parts dels sembrats se comprenen en dites partides de terra".

Malgrat tot, les desavinences eren provocades per les termes dels emprius de Puigherbessos i les terres del mas la Sala, situades ja a la baronia alta de la Portella. La mecànica de les actuacions de Canal va ser gairebé sempre la mateixa. Consistia en decomissar animals de càrrega i cavalcadura dels habitants de la vila de Berga que es trobaven en aquell indret, molt sovint per la força de les armes. Una vegada presos els animals, els conduïa a casa del batlle general de la baronia alta de la Portella, situada a Sant Joan de Vilada, i no els retornava fins que els seus propietaris haguessin pagat el ban vigent a la baronia.

La inquietud dels berguedans va anar en augment i el consell municipal va haver de promoure una causa contra Mateu Canal, amb l'assessorament jurídic del Dr. Maurici Rou i Gallart. L'avenença, però, no arribà fins el 1705, després d'haver "tingut entre si ditas pars diferents parlaments y madurs col·loquis y desitjant fugir tots altres plets u qüestions". La concòrdia de 1705—que es ratificà el 1712—consistia en establir una clara fitació entre els emprius berguedans i les terres dels Canal, amb la fixació de successives termes i amb la indemnització d'unes simbòliques 175 lliures a l'hereu de la Sala per part del comú de Berga (5).

L'aigua, com la llenya, el carbó i les pastures, eren indispensables per a la vida quotidiana dels berguedans (ARXIU ARB)

La ocupació militar i el conflicte de les insaculacions

És cert que els esmentats plets no eren els principals problemes dels berguedans a la darreria del segle XVII, però contribuïren considerablement a atiar el foc que ja havia encès la presència militar. El Consell municipal es mostrava indignat pel fet que molts pobles no

eren carregats amb allotjaments i Berga, per contra, havia passat de 19 soldats a 24. També deixava clar *“que los de Berga no hayan podido recabar con ruegos el desahogo de la plaza de un soldado, gastando tan piadosamente en la edificación de un templo, por haver echo su Magestad fortificación del antiguo”*, com molt bé ens recordava Vilardaga.

Entre el 1691 i el 1700 el comú protestà contínuament per la sobrecàrrega dels allotjaments. El 1691, per exemple, després d’haver albergat dues companyies de cavalleria i sis més de soldats entre el castell i la vila, les autoritats municipals es mostraven molestes pel fet *“que quedan los naturales muy cansados de contribuir y continuar tan numeroso alojamiento”*, però al cap d’uns mesos havien d’insistir *“en los pocos medios que esta villa tiene, [h]aviéndolos gastado con muchas cantidades a la composición de los corteles para que tubieran comodidad”*. Encara calia sumar les despeses per *“muchas alajas al barón de Preu, que se aciste, y a su muger, a Don Diego Mansano, con su casa y alajas, [h]asta la mesa de ropa y demás servicio, sirviendo a representación suya por importar el servicio de su Magestad con doscientos jornales para abrir un fosso, dando a la gornición lenya todos los días, y aseyte para todos los cuerpos de guardia y continuos bagages para la gente que va y viene de la Seo de Urgel”* (6).

Les protestes de la universitat de Berga, com les d’altres localitats de la ruralia catalana, van servir de poc al llarg de la guerra anomenada *“dels nou anys”*, de 1689 a 1697. Val a dir que els habitants de la Catalunya interior ja no temien tant els invasors francesos com el fet d’haver de carregar amb uns feixucs acantonaments institucionalitzats, sobretot durant els mesos d’hivern, quan les operacions militars quedaven aturades. Aleshores la presència dels soldats vagarosos era totalment amenaçant i no suposava cap mena de seguretat davant l’enemic.

A començament de juny de 1695 el clavari, per ordre del Consell, havia gastat 15 lliures *“per un refresh se ha donat al tercio dels napolitans per no allotjar-lo”*. Però el primer dia d’agost de 1695 els alts funcionaris de la monarquia

Les armes fabricades a Ripoll es van escampar per tot el país (ARXIU ARB)

ja estaven informats *“que los oficiales y soldados del tercio de Don Antonio Mugiasqui se hallan ahí de guarnición”* i es manava al Consell *“pasen a ocupar los quarteles que Vuestras Mercedes dicen han hecho y aderezado en las puertas de esa villa y dentro del castillo, para havitación de los capitanes, oficiales y soldados del tercio, ofreciendo Vuestras Mercedes dar otras cosas en caso de ser precisas”*. Amb certa subtileza, encara afegia *“me ha parezido dezir a Vuestras Mercedes que, pues según expressan, han hecho y aderezado los quarteles a sus expensas a este fin. Vengo vien en que pasen luego a ellos los que cupieren y los que no, que se alojen en esa villa, dándoles camas y lo demás que se acostumbra. Y assí lo ejecutaran Vuestras Mercedes, estando en inteligencia de que a Don Antonio Mugiasqui le prevengo de esta resolución”*.

Davant d’aquest ordre d’allotjament de més soldats i oficials el comú de Berga respongué explicant que *“com a la vila li sia imposible de poder contribuir ab lo contengut en dit paper, ha resolt enviar son síndic a sa Excel·lència”*. Però, lògicament, l’assentament dels soldats fou immediat i el dia 5 d’agost el comú havia de desprendre més de 50 lliures *“per la palla y altres trastes per parar las casas al mestre de camp y sargento major del 3º dels napolitans, y 12 sous per allotjar 12 soldats y 8 sous per netejar la roba de l’hospital”*. També

va ésser necessari costejar tot l’oli que es pujà al castell i les candeles que s’entregaren al sargent major Diego de Ávila (7).

Aquest ambient de tensió i descontentament al qual s’havia arribat el 1695 ja venia, segurament, precedit per l’exigència que el virrei Pacheco-Cabrera, marquès de Villena, va fer als consellers berguedans, obligant-los a admetre la insaculació de militars, en la següent forma: *“Haviendo savido que ha muchos años se atiende poco en esa villa a insecular los sugetos más a propósito para su gobierno, y que solo se lleva la mira a poner en las bolsas a los parientes y amigos, sin reparos en los perjuicios que se sigue de ésto y de preferir a los más veneméritos, no excuso en encargar a Vuestras Mercedes que en la próxima insaculación para los lugares vacantes obren con tal justificación y que recaygan en las personas de mes razón y capacidades comprehendiendo en ella los que gozan de privilegio militar a los que quisieren insecularse. Pues no hay razón para que deje de componerse ese común de los de todo género, mayormente quando en esto es interesado el servicio de su Magestad, lo que espero ejecutarán Vuestras Mercedes en la forma referida y que en caso de ofrezerses algun reparo me den cuenta luego con expreso para tomar la resolución que pareciere mes conveniente”*.

L’ordre del virrei, que responia a l’ús d’un privilegi de 1567 del duc de Francavila d’insacular nobles i militars a la bossa de conseller en cap i que s’havia interromput després de la guerra dels Segadors, s’acomplí. Foren insaculats Don Josep de Gible, Don Josep de Viladomar i Foix i el Dr. Maurici Rou i Gallart. Per altra

banda, tres dels consellers que ja tenien més de setanta anys foren inhabilitats. S’augmentava així la participació de militars en les places de conseller, inicialment amb certa oposició; però de totes maneres s’aconseguia la seva contribució econòmica –de la qual fins aleshores restaven exempts– a les càrregues dels allotjaments i dels deutes municipals.

D’aquesta forma es podien evitar *“los desordres que [h]an sucsehit y podan més fácilmente sucsehir essent plebeos, y que cumplint las obligaciones de sos càrrechs ne atengan altra cosa que en fer lo servey del Rey puntualmente, mirant per la cosa pública, apartant totas las ocasiones que podan cursar moléstias y inquietuts, lo que x conseguiria més fácilmente entrant los militares al govern de dita vila, pues per sa sanch, lletas y obligaciones sabran millor atender al Realsurvey, al bé comú, pau y quietud de la universitat”*.

Així –en opinió d’Albareda– la vila de Berga semblava haver aconseguit una situació de normalitat, en la qual els seus habitants ja es veïen força alliberats de les pesades càrregues econòmiques. Però, malauradament, com ja hem vist, la situació després de 1695 tendí a empitjorar de més a més i no tots els membres insaculats van estar d’acord amb aquestes mesures. Tant és així que entre els mesos de març i abril de 1696 Josep Claris i Boixader, que també estava insaculat a la bossa de conseller en cap, s’envià com a síndic a la ciutat de Barcelona *“per lo fet dels cavallers i militars de Berga”*. Durant els mesos de maig i juny hi estigué més de vint-i-tres dies *“per lo fet dels cavallers”* i encara al desembre el prevere Sebastià

Sala hi hagué de tornar pel “fet dels militars”. Pel que sembla en els tres viatges no s’aconseguí cap solució a la recent imposició. Els rodolins amb els noms dels novament insaculats el 1694 no varen trigar a veure la llum. És cert que Josep de Viladomat no apareixeria en la composició del consell municipal fins molts anys més tard, però el Dr. Maurici Rou i Josep de Gible ja foren escollits consellers en cap durant els biennis 1695-1696 i 1696-1697 respectivament (8).

Segons Albareda, aquests canvis —efectuats amb les insaculacions de cavallers i militars i la seva posterior presa de possessió com a consellers en cap— havien portat el control del municipi a mans del què seria el sòlid nucli filipista de 1705. I el mateix autor, parlant d’aquest grup, encara adueix que “devia témer una reacció dels habitants contrària a Josep d’Agulló, filipista destacat, i a la causa del seu partit”.

Per altra banda, també cal tenir present que el control del qual parla Albareda l’hem d’entendre en termes relatius. Certament aquests futurs capitosts filipistes ocupaven les places de conseller en cap, però tampoc podem oblidar que a les bosses dels “magnífichs” consellers o a la de l’“honorable” clavari hi havia personatges que més endavant sacrificarien les seves accions a favor de l’Arxiduc. Fet i fet, la poca seguretat amb què es movia l’embrionari grup filipista aviat el conduí a emprendre algunes mesures. La primera d’elles tingué lloc el 1700 contra el conseller Celdoni Claris, possiblement parent de Josep Claris i Boixader, que trobàvem a Barcelona, el 1696, protestant per les noves insaculacions. No coneixem quines causes motivaren aquesta empresa, però el fet és que “se ha consultat en la present junta aserca si lo conseller Claris, per las rahons té la vila, lo pot privar a dit Claris de portar les insignies consulars y de que no puga anar en ningún acte públich. Se diu y determina la present junta que pot lo consell de dita vila de Berga, per modo de correctió política, prehobrir y privar a dit conseller Claris de aportar dites insignies consulars y de anar en actes públichs”.

El fuster Miquel Viladomat

Els horts urbans formaven part de l'avitallament de la tropa
(ARXIU ARB)

també estigué al punt de mira d’aquest grup de consellers. El seu cas el tenim molt més documentat que no pas el del conseller Claris, però no per això deixa de ser menys sospitós. A començaments de l’any 1700 fou desinsaculat, al·legant que mentre va estar nomenat dins de la bossa de conseller quart va rebre l’arrendament de l’hostal de la vila. Pocs dies després, el mateix Viladomat iniciava un litigi amb els consellers en actiu, fins que, el 27 d’abril del mateix any, una resolució de l’Audiència obligava les autoritats municipals a tornar-lo a insacular. El més curiós és que ni ell ni cap membre de la seva família havia tingut l’hostal de la vila arrendat.

La reacció dels regidors de Berga fou incoar una nova causa contra Miquel Viladomat a la mateixa Audiència, requerint el consell del doctor Rou i Gallart “per que concorregués en la formasió de la articulata per assegurar millor lo asert de ella”. Tanmateix, el doctor Rou no pogué localitzar-se i hagueren d’elaborar ells mateixos l’acusació. Els arguments que s’hi exposaven “consisteixen en que fore estat hostaler; en que hauria coadjuvat en algun pretès furt fet per algun de exa vila a son oncle de alguna quartera de blat (que así acostumam a dir blat de lluna); de haver-se escupit ab algun altre en públich; de haver ballat lo jagant per preu determinat;

y, finalmente, per haver ensenyat ses parts vexendas en algun puesto públich”, matisant encara que “de todas las quals excepsions apar que las dos últimas són las més fortas ab que pot argüir-se per la indignitat de dit Viladomat. Y de estas la última se suposa en la mateixa instrucció que no podrà provar-se”.

Els consellers del comú també recomanaven que Viladomat fós acompanyat per un procurador durant el procés per por que tinguessin lloc “altres excepsions mayors [i] perilla molt se digan cosas que seran objecta de risa a estos senyors de la Audiència”. L’acte tingué lloc el 25 de juny de 1700 i l’Audiència no reconsiderà la seva anterior decisió, encara que en l’expedient de la causa es féu constar que “fou una de aquellas vint personas que trageran a sorts per venir en defensa de la ciutat de Barcelona, quant se trobava en los conflictes del siti de las armas francesas. Y esta extracció se féu tant solament de aquellas personas de consell y no de altres, per tenir mayor ànimo a les demás personas del somatent que venian de dita vila en defensa de la present ciutat”.

A diferència de Viladomat, si que va desinsacular-se, el mateix any, el notari Pere Verdera, a conseqüència d’haver traslladat el seu domicili a la vila de Sallent. No obstant, Verdera va mantenir el dret a servir-se de la carnisseria, de la fleca i de la taverna de la vila (9).

La privació imposada al conseller Claris, l’intent de desinsacular a Miquel Viladomat i la desinsaculació efectiva del notari Verdera sembla que eren operacions completament premeditades. L’objectiu del grup dominant de

consellers o, si més no, dels més influents queda perfectament palès en les instruccions que donaren al notari Josep Riu per actuar com a síndic de la vila a les Corts generals de 1701-1702, convocades per Felip V.

Lògicament, la universitat s’interessava per que el nou monarca ratifiqués tots els privilegis que la vila tenia concedits amb anterioritat, però mostrava un interès especial per “demanar nou privilegi per redrasar los insaculats a las bolsas de concellers, sens prejudici dels que vuyse troban insiculats, reduhint aquellas a trenta-sis personas, ço és, nou a quiscuna bossa; y que los de concell sian axí mateix sinquantados; y que dels setse que no seran a concellers, faltant-ne en ditas bosses, [h]agen de ésser insiculats; y que la insiculació se hage de fer tots anys; y que en dita insiculació [h]y entrevinguen quatre altres personas junt ab los quatre concellers, una de quiscuna bolsa; y que en cas de paritat en la insiculació, tinga lo vot desisiu lo conseller en cap; y que los dits quatre concellers [h]agen de [h]abilitar antes de la extracció los que podran sortejar a concellers; y que en la insiculació no se [h]age de tenir lo secret, si que tots vuyt [h]agen de prestar jurament y ohir santensia de execució que se hauran bé y llealment y que no revelaran las faltas [que] se diran entre ells dels que no seran [h]abilitats per ésser insiculats a concell; y que los qui seran insiculats immediatament [h]agen de prestar lo jurament acostumat en poder del magnífich batlle; y que lo jurament dels quatre concellers se [h]age de prestar en la iglésia parroquial, devant de Santa Eulàlia, en poder del official eclesiàstich o de son llochtinent” (10).

No cal llegir massa vegades el text per adonar-se que la petició de reforma del sistema d’insaculació anava molt més enllà d’una simple millora funcional. El document deixa abastament clar que el grup més preponderant de consellers perseguia una reducció del nombre de persones insaculades a les bosses de consellers (de 52 a 36, és a dir, 9 per bossa), deixant els membres parcialment exclusos solament hàbils per unes esporàdiques suplències. Es demanava que tot el procés d’insaculació fos controlat pels quatre consellers i per una persona més

de cada bossa, però sempre amb el vot decisiu i indiscutible del conseller en cap.

La petició també proposava que fossin les autoritats municipals qui facultessin els membres encarregats de passar a l'extracció dels rodolins, a part de mantenir en secret els motius pels quals hom pogués ésser insaculat o no. Tot plegat fa pensar que militars i cavallers buscaven, cada vegada més, un major poder i protagonisme dins del govern del comú, a partir del control del procés insaculatori, però sense haver de fer modificacions orgàniques substancials. Aquesta pretensió, malgrat tot, no va rebre correspondència per part del monarca, car no va arribar a concedir-los el privilegi. Entretant, qualsevol motiu era aprofitat per procedir a la desinsaculació de membres a les bosses dels consellers. A mitjan de 1704, alguns dels integrants del consell municipal van realitzar una consulta jurídica als magistrats de l'Audiència sobre la compatibilitat de càrrecs de Joan Baptista Rosal. Per una banda, Rosal exercia de conseller segon des del març i, per l'altra, havia estat nomenat feia poc lloctinent del batlle general, evidentment amb caràcter d'oficial reial. Altra vegada la resposta de l'Audiència no fou del tot satisfactòria per les autoritats coetànies, i possiblement enfrontades, a Rosal. Fent referència a les constitucions derivades de les Corts de 1599, l'Audiència dictaminava que Rosal podia continuar exercint el seu càrrec municipal fins a la nova insaculació de consellers.

La resta d'instruccions donades pel comú al notari Riu per actuar com a síndic a les Corts de 1701 es concretaven en tres punts a part dels ja esmentats fins ara. El primer d'ells tractava de "veurer la pretensió tindrà la ciutat de Manresa aserca de la vegaria de Berga y solicitar que Berga sia separada de la vegaria de Manresa". En bona part això ja deixa entreveure les discrepàncies i diferències que al llarg de la guerra van tenir-se amb aquesta ciutat. El segon pretenia que Josep Riu negociés amb la resta de braços aconseguir un lloc més de diputat o d'oïdor a la Diputació del General, "en los quals llochs se hagen de ésser

insiculats los habitants de la present vila". De fet, aquesta demanda fou la més comú entre la resta de braços i poblacions catalanes i era reivindicada des de feia una bona colla d'anys. En darrer lloc, es volia "veurer si serà convenient demanar al privilegi de redrès que la vila pugua obligar a las cofrarias que són fundadas y las que x fundaran de fer los adornos necessaris per anar a las profassons" (11).

L'augment de la despesa pública: allotjaments militars, contribucions i obres al castell.

Obligadament hem de tornar al tema dels allotjaments. Des d'un primer moment les dificultats per poder encabir tots els soldats al castell es feren latents i va ésser necessari haver de llogar i habilitar cases a dins de la vila amb la mateixa finalitat. El desembre de 1695 el sergent major dels terç dels napolitans s'instal·là a la casa de Maria Riu. El febrer de l'any següent el capità dels napolitans féu el mateix a casa de l'adroguer Climent Sastre, per la qual el comú pagava més de 27 lliures cada any. L'entrada de la casa que tenia Joan Montorsí, annexa al portal de Sallagosa, també la va haver de llogar el comú de la vila com a quarter, "ocupada per lo quèrpo de guàrdia"; a més de les del doctor Guix i la de mossèn Faig, de la comunitat de preveres de la vila.

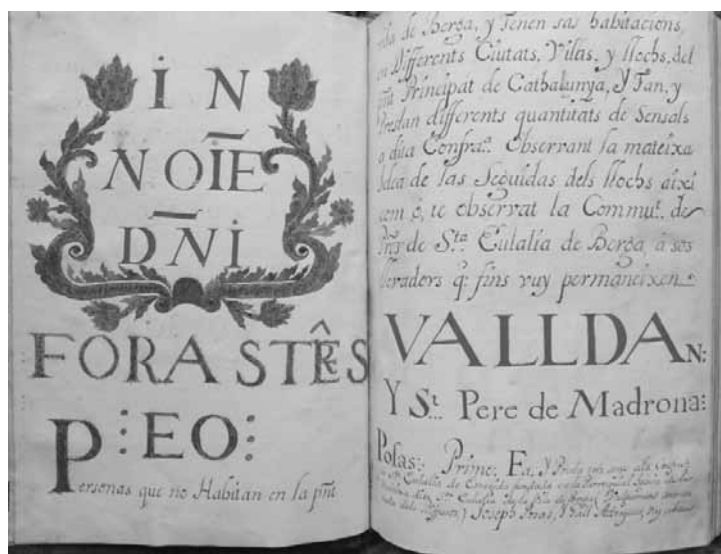
El 1699 el Consell encara va haver d'arrendar una altra casa on "estiguieren los capitans" i el 1700 la casa de l'adroguer Sastre passà a ser el domicili del governador militar de la vila. Generalment, a les cases llogades per la universitat als particulars de la vila s'hi albergaven els oficials, que sempre demanaven més confort i consideracions que la resta de soldats. Tan és així que el novembre de 1695 van haver-se de pagar més de 50 lliures "per los banchs, taules y màrfeegas per parar las casas hermas dels oficials del 3º dels napolitans" i, poc després, es van haver d'entregar al sargent major i governador de la plaça Juan de Aponte tots els atuells de terrissa que requerís. A l'octubre de 1697 s'havien de cobrir les despeses de "llenya, carbó, oli y jor-

nals han fet differents personas per parar la casa de la capitana alsenyor Princep", alhora que exigien a la vila la neteja de la roba. A mitjan d'aquest any ja s'havia advertit a les autoritats municipals de l'arribada de l'ajudant Agustín Venero i se'ls demanava que li facilitessin tot el que demanés "para el hospital de los soldados enfermos de estas tropas". Els desperfectes per part dels militars a les cases arrendades també eren freqüents i durant l'any 1700 van haver-se d'adobar els interiors d'un parell de cases (12).

És cert que la major part de soldats es trobaven aquarterats

el comú a l'arrendatari de la botiga de la vila cada tres mesos i, en termes percentuals, representava una de les despeses més elevades respecte dels allotjaments.

La llenya i el carbó, emprats bàsicament per escalfar-se, també foren una càrrega considerable per les arqués del comú, especialment durant els mesos més freds de l'any. De més de 150 lliures es va haver de desprendre el comú en favor de diferents persones el març de 1698 per les diferents quantitats de llenya que havien portat a la guarnició del castell i fins a 100 quintars se'n compraren a Francesc Puig per donar-la

La vida i la mort de la soldadesca formava part de la quotidianitat de Berga (ARXIU ARB)

al castell, però també eren una important font de despeses per la vila. L'oli i les candeles de greix, utilitzades sobretot per la il·luminació de les guàrdies, són les que ocupen un major nombre d'anotacions al llibre de clavariat de la vila des de 1695. El 14 de març de 1697, per exemple, es pagaren 27 lliures 10 sous a Pere Canudes "per las candelas de seu se han gastat per los oficials de la vila y gornició" i el novembre de 1697 s'entregaven 6 lliures 17 sous i 6 diners a l'arrendatari de la botiga per l'oli que havia donat al cos de guàrdia del castell. L'oli l'abonava

als capitans dels Dragons el 1700. Són només un parell d'exemples, ja que els pagaments per aquest motiu són molt continuats en els llibres de comptabilitat. De fet, el 19 de maig de 1700, tot i haver disminuït el nombre de soldats del castell, els consellers van haver d'enviar una carta al virrei explicant-li que "lo governador d'esta plassa Don Antonio Gandolfo nos entregà una orde de Vostra Excel·lència ab la qual nos manà donar tres quintars de llenya tots los dias per la gornició. Tenim haver-li respost estavam promptas en donar dits tres quintars de llenya, sinó també, a més de ells, la que esta vila donava antecedentment de dita orde, a que se li ha dit que esta vila no creya estar obligada en donar més que los dits tres quintars de llenya tots los dias, com mane dita orde. Y com dit governador nos hage

demanat li tornéssem aquella que li tenim entregada y no vol de dits tres quintars de llenya, nos persuadim recórrer a altre vegada que és lo que nos [h]a ocasionat cansar a Vostra Excel.lència ab esta, posant a vostra comprensió lo que nos ha passat ab dit governador. Y juntament lo poch número de soldats se troban en lo castell a qui se dóna dita llenya, pues la més de la mitat de la gornició són oficials vius y reformats que tenim allotjats per las casas, que nos apar ab dits tres quintars tenen lo bastant”.

A banda d'això, no podem

oblidar els costos de la palla, entregada per l'allitament dels soldats i per alimentar els seus animals. El dia 2 de març de 1696 el comú va haver-ne de comprar 72 cavallons al rector Pau Irla i més de 149 quintars a diferents particulars “per donar als soldats y omplir las màrfegas de la gornició” i el 6 d'abril de l'any següent se'n tornaven a prendre diversos quintars al rector Irla, a Joan Savall i a Pere Canudes. De vegades també era necessari cobrir les expenses d'haver-la de pujar fins al castell, tasca que ocupava a diverses persones durant més d'un jornal (13).

A l'ensems davant de l'ambient de tensió i dificultats creat per la presència militar, el comú va intentar evitar que s'allotgessin més soldats a les cases arrendades a particulars; encara que això també tenia el seu cost. El clavari

de la vila va haver de desprendre diverses quantitats de lliures per aquesta fi. Per exemple, el 1696, pagant a Bernat Llobet, hostaler, “per lo gasto han fet los officials Dragons per no allotjar-los”. I, al cap de pocs mesos, hi hagué noves despeses “les quals són per dos càrregas y tresa setsens de vi [...] per donar dos vegadas als Dragons per no allotjar-los”. El dia 11 de juny de 1701 calia pagar gairebé 20 lliures per “lo gasto féu als bàvaros per no allotjar-los y per recullir los trastes de la casa dels capitans de

Fins hi tot els costos de la palla, entregada per l'allitament dels soldats i l'aliment dels animals, perjudicava els berguedans.
(ARXIU ARB)

Dragons [...], per lo gasto se féu als napolitans per no allotjar-los [...], per 21 pals de tela per fer màrfegas al castell [i a diferents dones] per fer las màrfegas y adobar las vellas”.

No obstant aquest conjunt de mesures preses pel Consell municipal per tal d'evitar problemes amb els soldats no eren suficients. A finals de l'any 1700 la universitat va haver d'enviar un síndic a Barcelona, comunicant que a la vila s'hi havien instal·lat set soldats Dragons amb el seu sergent i que no podien ser atesos convenientment: “no se les aciste

con el pan que cada día se acostumbra dar al soldado, lo que da ocasión a algunas inquietudes, por no tener posibilidad el paisano de darles pan para sustento”. Per aquesta raó demanaven que s'enviessin aliments a la vila, suposadament blat, que malauradament mai arribà (14).

El pagament de les contribucions fou un altre dels aspectes més conflictius entre els berguedans i els militars. Des de l'arribada d'Antonio Gandolfo com a governador de la plaça a mitjan 1698 se li començaren a pagar uns 30 doblers a l'any, a part de costejar-li l'allotjament. Però el febrer de 1699 els consellers de la vila escrivien al virrei fent-li saber que “esta villa se halla muy atressada y con muy cortas conveniencias, que nos coartan el gusto de poder acistir al dicho maestro de campo, pues lo merece su persona y attento proceder, pero son tantos los agravios en que nos [h]allamos, que no dan lugar a pagar los atrassos y obligaciones antiguas”.

El març de 1702 hagueren de tornar a enviar una missiva al secretari de despatx universal Antonio de Ubilla, mostrant-li de nou la impossibilitat de la vila per assistir al governador Gandolfo, ja que “las summas tan conciderables [que h]a pagado esta villa en los alojamientos passados y tantos otros gastos que se han ofrecido por ocasión de la guerra, nos tienen con tantos empeños y deudas que nos ocasionan la impossibilidad de cumplir con nuestros deseos, a más de hallarnos precisados de acistir los donativos que de presente y en muy breve havemos de pagar”.

L'explicació, no obstant, no va acabar de convèncer Antonio de Ubilla que, a finals de març i altra vegada a l'abril, els feia arribar dues ordres de restituir l'allotjament i la contribució mensual del mestre de camp. Mentrestant, la solució que els membres del consell veien més factible era la de demanar una rebaixa del donatiu voluntari, fent constar “que la vila se troba tant atreballada per ocasió dels grans gastos que ab excés se li han acarreat per las guerras passadas, axí per ésser esta sempre dita vila presidi, com y també per haver sempre en lo mateix temps tingut allotjament y finalment haver contribuit en las llevas axí com de-

més poblacions del Principat, lo que obliga y previsa a dita universitat a haver de manllevar y encarregar-se molts y diferentes censals per pagas las pensions dels quals no abasten ni de molt los emmolments de dita universitat”. Efectivament, des de 1693 s'havien creat nous censals i cap a 1697 ja es pagaven una gran munió de pensions: a les monges de Pedralbes, als marmessors del Dr. Francesc Godolà, a l'esposa del Dr. Salvador Sala, a la comunitat de preveres de Berga, a Joan Vila i a Anton Martí Raurell de Sagàs... algunes superiors a les 150 lliures i que molt probablement havien anat en augment en arribar al 1702 (15).

Les obres fetes al castell i a altres infraestructures de defensa mereixen un comentari a part. Les milleres fetes a les muralles del castell van començar-se el maig de 1695 per mitjà d'un donatiu voluntari de la vila i, al febrer de l'any següent, s'arranjaren els taulats dels edificis on s'allotjaven els soldats. Les despeses, però augmentaren durant el mes de març en haver de “fer un cortel a l'hospital, remendar lo cortel del portal de Santa Madalena i remendar lo estudi; entre po[s]ts, claus, rejolas y mans”.

Al juny de 1697 el virrei Velasco féu diversos requeriments als consellers de la vila de Berga per que portessin feixos de llenya, terra i estaques al castell i, en una altra carta, encara ordenava a Juan de Aponte “que le lleben estacas grandes y que las pida a otros lugares que tengan montes de donde sacarlas”. Un any després es tornaren a fer obres al castell i el consell va haver de pagar el jornals a diferents berguedans “per lo port de las bigas de diferentes parts a la plassa Cremada y de dita plassa pujar-les al castell”.

Tanmateix, la construcció més important tindria lloc el 1700, quan es va construir un pou dins de la fortificació “para que no falte agua a los soldados”. Es de creure que els homes dedicats a aquesta empresa foren bastants, puix que els consellers de la vila de Berga van entregar 4 ovelles, 6 quartans de fesols i mitja roba d'arròs al governador “per fer la vida als condemnats al castell per treballar al pou se fa a dit castell”. Lògicament, les eines necessàries

per la construcció del pou també les va haver de posar el comú, tal com els venia manat en una carta de Jordi de Darmstadt a començaments de juliol de 1700. L'obra no devia trigar molt temps en enllestir-se.

Al cap de pocs dies, el mateix príncep de Darmstadt escrivia als consellers de la vila, agraïnt-los *"la fineza y puntualidad con que han entregado al governador de ese castillo las [h]erramientas que les insinué nezesitaba para profundizar el pozo"* i també pel menjar que l'hi havien fet arribar pels soldats que treballaven a l'obra. L'acabament definitiu del pou, especialment la col·locació de lloses i ferramenta, hagué d'anar a càrrec de professionals de la vila. El 1701 el mestre de cases Joan Traginer va refer la teulada de la torre del castell, encara que, sortosament, el seu cost no fou molt elevat. La comptabilitat municipal també ens constata que l'antiga església parroquial, situada dins del recinte del mateix castell, havia perdut tota la seva funcionalitat religiosa en començar el segle i era utilitzada com a magatzem d'artilleria: *"ha de haver dit clavari dos lliuras sinch sous pagadas a Diego Rigo, les quals són per tantas ne ha costat lo entrar las pessas de artilleria dins la iglésia del castell"* (16).

El sometent berguedà i la submissió austríacista de 1705

Un altre dels maldecaps dels berguedans entre els anys 1695 i 1705 fou el manteniment del sometent i la creació de lleves a compte del comú. El maig d'aquest primer any Don Lluís Alemany i Descatllar, tresorer del Principat de Catalunya, va manar al veguer de Berga Antoni Savall anar, amb el sometent de la vila, al setge que tenia lloc a Castellfollit per part dels exercits francesos, que havien quedat abandonats a la seva sort i amb una palpable manca de proveïments. Les macabres accions dels francesos, la passivitat de l'exèrcit castellà i la inquietud creixent dels catalans va portar el virrei Gastañaga a acceptar la creació de sometents per aixecar el setge de Castellfollit i altres accions franceses que tenien lloc a Hostalric, Vidreres,

Tordera, Sant Esteve d'en Bas... Però els èxits i la força que mostraven els sometents catalans en aquestes operacions començaren a fer malfiar el virrei.

En aquest context, el sometent de Berga hagué de tornar a marxar de la vila en el mes de juny, llavors per dirigir-se a la Cerdanya. El sometent, al qual es sumà una lleva de berguedans en el mes d'agost, actuava sota el comandament de Josep Santamaria i per ordres del marquès de Preu. Durant el bienni 1696-1697 Santamaria s'incorporà a la seva plaça de conseller municipal i l'anterior conseller segon, Josep Xicart, es féu càrrec de l'organització. Al juny de 1696 Xicart i els seus homes es trobaven al pont de Rabentí, a Cercs, però a l'agost van haver de fer camí cap a la Seu d'Urgell, en total 37 homes.

El setge francès de la ciutat de Barcelona, sostingut entre el juny i l'agost de 1697, també va fer anar de bòlit el sometent de Berga. A començaments de juliol el comú va haver de lliurar més 458 lliures a Francesc i a Joan Savall per que paguessin els 78 paisans que la vila hi havia enviat. Novament, a l'agost, s'entregaren 399 lliures i 6 sous a Josep Santamaria per pagar els berguedans enviats a Barcelona i unes 84 lliures a diferents persones que els feren el pa i els el portaren, juntament amb *"pólvora y plom per amonicionar los soldats"*.

Després del setge de Barcelona les sortides del sometent de la vila foren més esporàdiques. Sabem, per exemple, que el novembre de 1699 se'ls envià un bot de vi quan es trobaven al Soler de Jaumàs, a Puig-reig, però desconeixem per quina causa es trobaven en aquest indret. Indiscutiblement, les actuacions més notables del sometent de Berga foren les desenvolupades al Congost i a Collsuspina durant el 1705. A l'operació—iniciada a requeriments del virrei Velasco—es tractava de sotmetre els *"vigatans"* que s'havien fet forts en aquells llocs. Els berguedans partiren de Berga al mes de gener, sota el comandament de Joan Savall, però aquest hagué de ser substituït per Joan Guix al 18 de febrer, dia en què també s'hi enviaren 3 robes de pólvora i dues de bales. Com es

El 1700 els berguedans van haver d'ajudar als soldats en la construcció del pou del castell

pot veure, l'avituellament de les dues lleves—de 100 homes cada una—es feia des de Berga mateix, especialment respecte del blat, pa ja cuit i vi (17).

L'enviament d'aquest 200 homes al Congost i a Collsuspina és per Albareda un indicatiu clar de la significació de la vila de Berga per la causa filipista. El cert és que ja el 1704, després de l'intent de Jordi de Darmstadt de prendre Barcelona, el Consell municipal ja havia ratificat la seva fidelitat al nou monarca. I no solament Berga, sinó la major part de municipis de la Catalunya interior havien enviat aquest any els seus síndics a Barcelona oferint els seus serveis a Felip V. Cap a finals d'abril de 1705 el virrei Velasco també va crear una comissió d'oficials reials i magistrats de la Reial Audiència, per recórrer totes les vegueries catalanes i exigir a les seves autoritats un jurament de fidelitat explícit al rei.

Segons Vilardaga, a Berga, vingueren amb aquesta finalitat Josep d'Agulló, senyor de Gironella, i el marquès de Cerdanyola

"quienes escudriñaron el ánimo del concejo y principales prohombres de la villa, adquiriendo el convencimiento de que la población en massa estaba firmemente resuelta a hacer por su rey los mayores sacrificios. Esta contestación llevada al virrey, fue sin duda la única satisfactoria que recibí". Entretant el decantament austríacista de bona part de poblacions catalanes després del desembarcament aliat de 1705 va fer retornar les dues lleves d'homes de sometent a Berga, que fins aleshores intentaven aturar l'avanç dels *"vigatans"* a Collsuspina i al Congost. Solsona ja havia s'havia donat a la causa de l'Arxiduc i Berga restava encara en una latent indeterminació.

Tal com afirma Jacint Vilardaga: *"Con muy malos ojos era vista por los bergadanes esta insurrección, que dominava ya a Catalunya entera, y era grande su perplegidad por no saber que partido tomar, ya que no podían esperar socorro del rey, a quien a veras deseaba servir"*. El fet és que, a començaments de setembre, el metge Joan Miquel, que capitanejava els sometents del Solsonès i la Segarra, juntament amb els lletrats Josep Coma i Josep Vila, arribava a Berga per obligar els consellers a donar obediència a l'Arxiduc Carles. Inicialment la reacció del Consell—que convocà tots els braços—fou contrària a la submissió i optà per resistir un possible setge.

Detall del retaule barroc de l'església de Casserres (ARXIU ARB)

Davant d'això, l'austriacista Joan Miquel cominà dues vegades més la població per posar-la al servei de l'Arxiduc, però a Berga "se apresuraban a armarse y organizarse por compañías, reparaban las murallas y abastecían el castillo con toda clase de víveres". Fins i tot es compraren 3 robes de pólvora "per tenir a la casa de la vila", però els missatgers que arribaven a la vila posaven de manifest l'imparable avanç territorial dels partidaris de l'Arxiduc. Malgrat tot, les possibilitats de posar-se en contacte i ser ajudats per l'exercit filipista eren quasi nul·les i Portus, el governador francès de Montlluís, no els va poder facilitar els efectius humans que els consellers li havien demanat, tan solament dues càrregues de municions. Esdevenia, per això, un panorama cada vegada més pessimista de poder escapar amb èxit d'un setge imminent. El Consell i els braços es reuniren novament i van optar per rendir-se a favor de l'Arxiduc, considerant una temeritat defensar la plaça, i tement "que tanto país alistado descargara contra ellos su furor" (18).

Notes

(*) El text forma part del treball *La Guerra de Successió a la Catalunya interior. El cas de la vila de Berga*

(1695-1713), que vàrem elaborar en el curs 1999-2000 per l'assignatura *Poder i conflictes a l'Europa moderna. La Guerra de Successió a Catalunya*, dins del curs de doctorat *Catalunya i Europa a l'Edat Moderna* del Departament d'Història Moderna de Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona. El setembre de l'any 2000 en vàrem dipositar una còpia a l'Arxiu Comarcal del Berguedà per la seva consulta pública. Som conscients que des d'aquella data han aparegut altres estudis que de ben segur han contribuït a millorar el coneixement d'aquest període respecte de Berga i el Berguedà.

- (1) Jacint Vilardaga i Cañellas: *Historia de Berga y breves noticias de su comarca desde los tiempos primitivos hasta nuestros días*, Barcelona, 1890, pàgs. 271-276; i d'ell mateix: *Efemérides bergadanas. Colección de todos los hechos acaecidos en Berga que han llegado a nuestra noticia desde los primitivos hasta nuestros días*, Manresa, 1919, pàgs. 138-140.
- (2) Joaquín Albareda i Salvadó: *Els catalans i Felip V. De la conspiració a*

la revolta (1700-1705), Barcelona, 1993, pàgs. 303-304.

- (3) *Ibidem*, citant especialment Alain Ayats: *La défense des Pyrénées Orientales catalanes françaises, 1659-1681. Frontière politique et frontières militaires*, tesi doctoral, Universitat de Montpeller, 1990, pàgs. 1097-1098.
- (4) Albareda: *Els catalans i Felip V*, pàg. 305. També Josep Busquets i Castella: "Concòrdia feta l'any 1687 entre la universitat de Berga i els barons de Gironella", *L'Erol. Revista cultural del Berguedà*, núm. 49, hivern 1995, pàgs. 44-46.
- (5) Arxiu Comarcal del Berguedà [ACBR], Berga, *Actes del comú, tomo 1, 1365-1729*, núm. 40 (caixa 613), plects 99-100, s. f.
- (6) Albareda: *Els catalans i Felip V*, pàgs. 303 i 305.
- (7) Per una visió àmplia de l'anomenada "guerra dels nou anys", vegeu: Josep M. Torras i Ribé: *La guerra de Successió i els setges de Barcelona (1697-1714)*, Barcelona, 1999, pàgs. 28-35. ACBR, Berga, *Llibre del clavariat de la vila de Berga, comensant als sinch dies del mes de abril, tersera festa de Pasqua de Resurrecció del any mil sis-cents noranta-sinch, dich 1695* [a 1712], núm. 138 (caixa 264), pàgs. [I] 7 i 9. Albareda: *Els catalans i Felip V*, pàg. 303. ACBR, Berga, *Cartas de reys, virreys y generals*, tom 1, 1570-1724, núm. 153 (caixa 614), fol. 240.
- (8) ACBR, Berga, *Cartas de reys*, núm. 153 (caixa 614), fol. 241; *Memorials, tomo 6, 1680 a 1729* [conté documentació anterior], núm.

- 149 (caixa 617), s. f. (transcrits parcialment per Albareda: *Els catalans i Felip V*, pàgs. 305-306); i *Llibre del clavariat*, núm. 138 (caixa 264), pàgs. [I] 23, 37 i 43.
- (9) Albareda: *Els catalans i Felip V*, pàg. 306. ACBR, Berga, *Varias cosas al govern de la vila, 1700-1780*, núm. 145 (caixa 615), plects 76, 79 i 84, s. f.
- (10) ACBR, Berga, *Varias cosas al govern*, núm. 145 (caixa 615), plect 54, s. f.
- (11) *Ibidem*, plects 73-75, s. f. (Rosall); i 54, s. f. (Corts 1701).
- (12) ACBR, Berga, *Llibre del clavariat*, núm. 138 (caixa 264), pàgs. [I] 11-171; *Cartas de reys*, núm. 153 (caixa 614), fol. 266.
- (13) ACBR, Berga, *Llibre del clavariat*, pàgs. [I] 13-205; i *Registre de borrons de cartas y papers [des de 1358] fins lo any 1724 inclusive*, núm. 15 (caixa 614), full solt entre exps. 8 i 9.
- (14) ACBR, Berga, *Llibre del clavariat*, núm. 138 (caixa 264), p. gs. [I] 41-133; i *Memorials*, núm. 149 (caixa 617), fol. 54.
- (15) ACBR, Berga, *Registre de borrons*, núm. 15 (caixa 614), exp. 8 (transcrit parcialment per Albareda: *Els catalans i Felip V*, p. g. 304); *Cartas de reys*, núm. 153 (caixa 614), fols. 62-64; *Memorials*, núm. 149 (caixa 617), fol. 58; i *Llibre del clavariat*, núm. 138 (caixa 264), pàgs. [I] 53-55.
- (16) ACBR, Berga, *Llibre de clavariat*, núm. 138 (caixa 264), pàgs. [I] 3-230; i *Cartas de reys*, núm. 153 (caixa 614), fols. 263-264.
- (17) ACBR, Berga, *Llibre de clavariat*, núm. 138 (caixa 264), pàgs. [I] 5-131; [II] 212-216. Albareda: *Els catalans i Felip V*, pàgs. 306-307.
- (18) Albareda: *Els catalans i Felip V*, pàgs. 306-307. Torras: *La guerra de Successió*, pàgs. 113-119. Vilardaga: *Historia de Berga*, pàgs. 278-280. ACBR, Berga, *Llibre del clavariat*, núm. 138 (caixa 264), pàg. [III] 216. *Manifestación de muchos y relevantes servicios con que la Real Villa de Berga ha servido a la Sacra, Católica y Real Magestad, de su legítimo rey y señor Don Felipe Quinto (que Dios guarde)* [memorial imprès], Barcelona, 1714, pàgs. 3-5.